

|                     |                                                                                                                                                                       |                                                                      |
|---------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------|
| หัวข้อวิทยานิพนธ์   | การจัดการร่วมในการกำหนดแนวเขตการใช้ที่ดินเพื่อลดปัญหา<br>ข้อขัดแย้งการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้: กรณีศึกษากลุ่มแม่น้ำ<br>แม่เตี๊ยะ-แม่แตง อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ |                                                                      |
| ผู้เขียน            | นายวิทยา นวปารโมทย์                                                                                                                                                   |                                                                      |
| ปริญญา              | วิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต<br>(การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)                                                                                       |                                                                      |
| คณะกรรมการที่ปรึกษา | รองศาสตราจารย์ ดร.สมพร สง่าวงศ์<br>อาจารย์ ดร.สิทธิธัญ ประพุทธนิตสาร<br>ดร.พนมศักดิ์ พรหมบุรมย์                                                                       | อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก<br>อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม<br>อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม |

### บทคัดย่อ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ผ่านมายังไม่พบทางออกในการจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรได้อย่าง  
คุ้มค่า และยั่งยืนยาวนานโดยไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งทางตรงและ  
ทางอ้อม เนื่องจากวิธีการจัดการไม่ครอบคลุมปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งหมด ไม่ได้มองการแก้ปัญหาแบบ  
องค์รวมที่มีทั้งด้านระบบนิเวศ การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมของผู้คนที่ใช้ประโยชน์จาก  
ทรัพยากร ซึ่งปัญหาดังกล่าวมีลักษณะเป็นพลวัตที่มีการเปลี่ยนแปลงและมีพัฒนาการตลอดเวลา เช่น  
คำอธิบายด้านนิเวศวิทยาการเมือง (Political Ecology) หรือ เศรษฐศาสตร์นิเวศ (Ecological  
Economics) การจัดการทรัพยากรโดยการกำหนดนโยบายจากส่วนกลาง (Top Down) หรือการเสนอ  
แนวทางการจัดการจากชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ขึ้นไปให้ระดับนโยบายพิจารณา (Bottom up)  
อย่างไรก็ตามวิธีใดวิธีหนึ่งไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างสมบูรณ์ยั่งยืน ถ้าหากไม่มีจุดเชื่อมโยงสำคัญในเรื่องวิธีการ  
จัดการที่ดี วิธีการจัดการที่เหมาะสมกับปัญหาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีความเป็นพลวัต คือการ  
จัดการแบบมีส่วนร่วม (Co-management) ซึ่งเป็นการจัดการที่ถ่ายโอนและเชื่อมโยงอำนาจในการ  
จัดการไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เป็นผู้เสนอและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกับหน่วยงานและกลุ่ม  
องค์กรต่าง ๆ ในพื้นที่โดยให้หลักจัดการที่จะต้องมาจากกรอบคิดในการแก้ปัญหาที่สมบูรณ์  
ครอบคลุมทุกด้านที่ทำให้ระบบนิเวศอยู่ได้ เศรษฐกิจของคนในพื้นที่ได้รับการพัฒนา และมีคุณภาพ  
ชีวิตที่ดีของคนในสังคม มีการกำหนดยุทธศาสตร์ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และมีขั้นตอน

กระบวนการทำงานที่ชัดเจน โดยมีสถาบันทางวิชาการและผู้มีประสบการณ์เป็นที่ปรึกษา แนะนำองค์ความรู้

การจัดการแบบมีส่วนร่วม (Co-management) เป็นวิธีการจัดการแบบใหม่ ที่นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ โดยมีจุดเริ่มต้นสำคัญที่จะต้องแก้ไขให้สำเร็จเป็นอันดับแรกคือเรื่องแนวเขตการใช้ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ ที่ทำให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตป่า และชุมชนกับหน่วยงานรัฐที่ทำหน้าที่ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ และได้ลุกลามออกไปจนทำให้เกิดการแบ่งฝ่าย โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรการบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ คณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากร เข้ามาดำเนินการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น

โครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม (JoMPA) เข้ามาสนับสนุนการจัดการแบบมีส่วนร่วมเพื่อการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ได้สนับสนุนด้านงบประมาณ และองค์ความรู้ในการจัดการ ศูนย์ SLUSE ให้คำแนะนำทางวิชาการและศึกษาวิจัย การประสานการทำงาน รวมถึงการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์กับเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ให้เกิดแผนงานและกิจกรรมที่ดำเนินงานร่วมกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และภาคีในพื้นที่

การศึกษาค้นคว้าพบว่า การจัดการแบบมีส่วนร่วมในการลดข้อขัดแย้งการใช้ประโยชน์ พื้นที่ป่าไม้จะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ 1) กรอบคิดในการดำเนินงานที่สมบูรณ์ 2) กลไกการจัดการที่มีประสิทธิภาพ 3) เครื่องมือในการจัดการแบบมีส่วนร่วม และ 4) กระบวนการทำงานที่เป็นขั้นตอนอย่างชัดเจน ซึ่งจะส่งผลทำให้ระบบนิเวศได้รับการคุ้มครอง โดยพื้นที่ป่าไม้ไม่ถูกบุกรุกเพิ่มขึ้น ข้อขัดแย้งในการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าไม้ลดลง และเกิดความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรร่วมกันของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ โดยจะต้องมีการติดตามการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ป่าไม้ และนำเอาผลการวิเคราะห์พื้นที่เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินมาใช้สนับสนุนการตัดสินใจวางแผนการใช้ที่ดินในอนาคต และต้องมีการฟื้นฟูระบบนิเวศ พร้อมกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ไม่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในพื้นที่ รวมทั้งผลักดันความสำเร็จของการจัดการแบบมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้น ไปสู่การพิจารณาในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้

|                           |                                                                                                                                                                               |              |
|---------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------|
| <b>Thesis Title</b>       | Co-management in Land Demarcation for Reducing Conflicts from Utilization of Forest Area: A Case Study of Mae Tia-Mae Tae Watershed, Chom Thong District, Chiang Mai Province |              |
| <b>Author</b>             | Mr. Wittaya Nawapramote                                                                                                                                                       |              |
| <b>Degree</b>             | Doctor of Philosophy<br>(Sustainable Land Use and Natural Resource Management)                                                                                                |              |
| <b>Advisory Committee</b> | Associate Professor Dr.Somporn Sangawongse                                                                                                                                    | Advisor      |
|                           | Lecturer Dr.Sidthinat Prabudhanitisarn                                                                                                                                        | Co – advisor |
|                           | Dr.Panomsak Promburom                                                                                                                                                         | Co - advisor |

### ABSTRACT

Previously, the natural resources management showed no effective solutions to the resource management for sustainability with no conflicts among the stakeholders both direct and indirect since the management approach failed to cover the entire problems. In addition, those solutions did not recognize the holistic approach regarding the ecosystem, economic development, and social context of people who rested on the resource utilization. In fact, such problems are dynamic as explained in terms of political ecology and ecological economics. Moreover, the resource management is mainly decided by the top down or management guidelines proposed by communities and local authorities or bottom up might fall underway if the bridge of effective management is not yet established.

Co-management is an approach to link and transfer authority of management to the concerned stakeholders who propose and solve the problems together with the authorities and organizations through the concept featuring complete solutions of all dimensions. It is therefore to sustain the ecosystem, develop the local economy, and improve a life quality of the locals. Also, suitable strategies to match the social context of such areas along with the clear procedures as advised by the academic institutes and experienced advisors should be addressed to achieve the goals.

Co-management is regarded as a modern management to solve the conflicts arising from the forest area utilization. The initial startup on a demand for the solution is the land demarcation in the forest area which causes severe conflicts among the communities located in the forest area whereas other conflicts are raised between the communities and government officials in charge of forest conservation. The Joint Management of Protected Area (JoMPA) is funded and managed by SLUSE, responsible for providing academic suggestions and bridging the strategies with objectives of the project to create plans and activities for participatory management between stakeholders and related organizations.

According to this study, co-management for a reduction of conflicts over the forest area utilization requires four components; 1) A complete concept for an operation; 2) Effective management mechanism; 3) Co-management tools, and 4) Clear operation procedures. As a result, it helps generate more protection to the ecosystem while there are no more forest invasions and conflicts over the decrease of forest area utilization. More importantly, cooperation for resource management among the stakeholders is eventually secured. Additionally, suggestions to follow up changes on the forest area utilization and results of an analysis suited for the land functions are applied in decision making for the future land use. Meanwhile, the ecosystem rehabilitation along with the economic development with no harms posed to the ecosystem is on a demand. The success of co-management should be further taken into account in terms of policy making in respect of the forest area utilization.